

GELİŞTİRİLMİŞ OTOMATİK DÜŞÜNCELER ÖLÇEĞİ(ODÖ-G)'NİN LİSE ÖĞRENCİLERİ İÇİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Dr. Nergüz BOZKURT**

Doç.Dr. Ferda AYSAN**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler ölçeği ODÖ-G (Automatic Thoughts Questionnaire-Revised ATO-R)'nin lise öğrencileri için geçerlik güvenirliğinin araştırılmasıdır. Araştırmanın örneklemini İzmir il merkezinde genel liselerde öğrenim gören. 248'i kız. 237'si erkek olmak üzere toplam 485 öğrenci oluşturmuştur, öğrencilerin yaş ranjı 15-

18 olup. yaş ortalaması $X = 16.58$ dir. Ölçeğin dilsel eşdeğerliliğinin sınanması için yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgular ölçeğin dil yönünden eşdeğerlik gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır, ölçeğin Cronbach Alfa değeri $r = .92$, iki yarı-test güvenirliği $r = .82$ dir. Madde/toplam korelasyon katsayıları ise .29 ile .62 arasındadır, ölçeğin geçerliğine ilişkin çalışmalarda. ODÖ-G ile Beck Depresyon ölçeği arasındaki korelasyon katsayısı $r = .70$, ODÖ-G ile Sürekli Kaygı ölçeği (STAI-T) arasındaki korelasyon katsayısı $r = .61$ olarak bulunmuştur. Sonuç olarak. ODÖ-G'nin lise öğrencileri için olumsuz düşünce sıklığını geçerli güvenilir bir şekilde ölçebildiği ve ilgili kuramsal araştırmalarda kullanılabilceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Otomatik Düşünceler ölçeği. Lise öğrencileri, geçerlilik, güvenirlik.

SUMMARY

The purpose of the study was to investigate the reliability and validity of the Automatic Thoughts Questionnaire-Revised (ATO-R) in high school students. The subjects of the study were

a total of 485 students (248 female and 237 male) with ages between 15 and 18 ($X = 16.58$). The testing of the transliteral equivalence of the scale showed that the new Turkish scale could be considered as having the high quality of transliteral equivalence to the original scale. The split-half reliability of the ATO-R was found to be $r = .82$ and Cronbach's alpha was $r = .92$. Item-total correlations ranged between .29 and .62. The revised scale could discriminate between the depressive and non-depressive groups. Factor analysis yielded four interpretable factors. The concurrent validity was measured by the use of BDI and STAI-T. The correlations of ATO-R to these measures were $r = .70$ and $r = .61$, respectively. The results of the study suggest that this scale is a reliable and valid measure of negative automatic thoughts for high school students and may prove useful in testing theory-based predictions.

Keywords: Automatic thoughts questionnaire. high school students. reliability. validity.

* Bu çalışma DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç.Dr. Ferda Aysan danışmanlığında yürütülen Doktora Tezinin özetidir ve X. Ulusal Psikoloji Kongresinde (16-18 Eylül 1998) bildiri olarak sunulmuştur.

** DEU Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Depresyonda bilişsel faktörlerin rolünün incelenmesi, depresyonun oluşumu ve tedavisine ilişkin olarak gerek klinik gerekse sosyal psikoloji alanında en çok ilgi çeken kuramlardan birisi, Beck (1976) tarafından geliştirilen bilişsel kuramdır. Beck'e göre depresif şemanın var olması bireyleri depresyona karşı zayıf ve korumasız yapmaktadır. Depresif şema aktif olduğu zaman herhangi bir yolla "olumsuz otomatik düşünceler" üretilmekte ve bilişsel çarpıklıklar oluşmaktadır. Bu durum depresif şemanın merkezi kısmını oluşturmaktadır. Modele göre depresif şema, olumsuz düşünce taşıyan bireylerde daha çok bulunmakta, oluşturulan şemanın etkisiz hale gelmesiyle ise ortadan kalkabilmektedir. Kişinin kendisi ve geleceği hakkındaki olumsuz düşünceleri, onları bilişsel olarak depresyona karşı zayıf hale getirmektedir. Son yıllarda yapılan ampirik çalışmalar, olumsuz otomatik düşünce ve depresif şemanın bazı durumlarda aktif hale gelebildiğini göstermektedir (Stiles ve Gotestam, 1989). Depresyonla birlikte otomatik düşüncelerin yoğunluğu da artmaktadır. Bu tür düşüncelerin yoğunluğunun artması ise amaçlı ve mantıklı düşüncenin azalması ile paralel olarak depresyon düzeyinin artmasına neden olmaktadır.

Son yıllarda depresyonla ilgili çalışmalarda, depresyonda bilişsel yaklaşım araştırmaları, psikolojik rahatsızlıkların oluşumu ve tedavisinde önemli bir alternatif oluşturmaktadır. Literatürde giderek artan bir şekilde, depresyonun bilişsel boyutu ele alınmaktadır (Dobson ve Breiter, 1983; Harrel ve Ryon, 1983; Bryson ve Pilon, 1984; Hollon, Kendall ve Lumry, 1986; Aytar, 1987; Deal ve VWilliams, 1988; Dent ve Teasdale, 1988; Stiles ve Gotestam, 1989; Aydın, 1990; Aydın ve Aydın, 1990; Ayverdi, 1990; Siva, 1991; Şahin ve Şahin, 1992; Garber, Weiss ve Shanley, 1993).

Beck'in modelinden yola çıkıldığında olumsuz otomatik düşünceye sahip olmak depresyona zemin hazırlayabilmektedir. Depresif şemayı aktif kılacak şartların devam etmesi halinde depresif durum sürmekte, bu düşüncelerin azalması halinde şema tekrar aktif hale getirilmemektedir (Stiles ve Gotestam, 1989).

Geçtiğimiz yıllarda depresyon düzeyini incelemek üzere çeşitli envanterler geliştirilmiştir. Hollon ve Kendall (1980). Otomatik Düşünceler Envanteri'ni ODÖ -30 (Automatic Thoughts Questionnaire, ATO-30) geliştirmişlerdir. Bu envanterle, depresif bireylerdeki olumsuz otomatik düşüncelerin oluşum sıklığı ölçülmektedir. Otuz olumsuz ifadeden oluşan envanter klinik olarak depresif ve depresif olmayan öğrenciler üzerinde denenmiştir. Dobson ve Breiter (1983) ise olumsuz ifadelerle fonksiyonel olmayan davranışları birlikte ölçerek karşılaştırma yapmışlardır.

Üniversite öğrencilerine yapılan uygulamalarda ODÖ'nin yüksek iç tutarlık gösterdiği ve önemli ölçüde depresyonu ayırıcı bir ölçüm olarak kullanılabileceği belirlenmiştir (Kendall, Howard ve

Hays, 1989).

Bilişsel alanla ilgili olarak yapılan çalışmalar, bireylerin kendilerine yönelik olumsuz ifadelerinin önemine dikkat çekmektedir. Kendall (1983)'de olumlu düşüncenin artırılmasına karşıt olarak, olumsuz düşüncenin azaltılmasının daha kazançlı olacağını savunmuştur. Bununla beraber Kendall (1983). olumlu, olumsuz otomatik düşüncenin depresyonda önemini göz önüne almış. Ingram ve VVisnicki (1988) de olumlu otomatik düşünceler ölçeği (ODÖ-P)'nin ilk değerlendirmesinde olumlu düşüncelerin ODÖ'ni tamamlayan yönü olduğunu belirtmişlerdir. Bilişsel kuram ve ilgili araştırmalar, depresyon ile ilgili olarak çoğunlukla olumsuz yönde ve kendine yönelik olumsuz iç-diyaloglarda yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda ölçekler yeniden gözden geçirilmiş ve değerlendirmeye gidilmiştir. Olumsuz Otomatik Düşünceler ölçeği'ne

(ODÖ-30) olumlu ve nötr cümlelerin eklenmesi ile Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler Ölçeği (Automatic Thoughts Questionnaire ATQ-R) oluşturulmuştur (Kendall, Howard ve Hays, 1989).

Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler ölçeğinin ODÖ-G (Automatic Thoughts Questionnaire ATQ-R) Yurtdışında Yapılmış Geliştirme Çalışmaları

Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler ölçeğinin (ODÖ-G), gelişiminde, bireylerin kendilerine yönelik ifadelerinin olumsuz yönüne ağırlık verilmesi önem kazanmıştır. Kendall (1983). olumlu ve olumsuz bilişlerin boyutlarının, sağlık-patoloji ilişkisinin araştırılmasında büyük katkıları olacağını söylemiştir. Olumlu ve olumsuz otomatik düşüncenin, depresyonun oluşumundaki önemini göz önüne alarak Ingram ve Wisnicki (1988) Pozitif Otomatik Düşünceler Ölçeği 'nin (ODÖ-P) ilk değerlendirmesini sunmuşlardır, söz konusu değerlendirme ODÖ'nin tamamlayıcı yönünü oluşturmuştur. Bilişsel kuram ve araştırmalar depresyon ile ilgili olarak çoğunlukla olumsuz yönlere ve kendine yönelik olumsuz ifadelerde yoğunlaşmıştır. Olumsuz Otomatik Düşüncelere olumlu cümlelerin eklenmesi ile Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler Ölçeği ODÖ-G (Automatic Thoughts Questionnaire ATQ-R) belirlenmiştir (Kendall, Howard ve Hays 1989).

Kendall, Howard ve Hays'ın (1989) "olumlu ve olumsuz düşünmenin dengesini ele alan araştırmaları iki çalışmayı kapsamıştır. Birinci çalışmada disforik, genellikle iyimser ve normal olmak üzere üç grup kullanılmıştır. Olumlu ifadeler yapılandırılmış gruplarda karşıt geçerlikte kullanılmıştır. İkinci çalışmada ise hastanede tedavi gören depresif grup ile hastanede tedavi gören psikiyatrik grup karşılaştırmıştır. Bu değerlendirmelerde, mevcut 30 adet olumsuz ifadeye olumlu ve nötr cümlelerin eklenmesi ile olumlu ve olumsuz bilişlerin dengesinin incelenmesi mümkün olmuştur. Depresif deneklerin nötr cümleleri olumsuz algılayıp algılamadıkları incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre ODÖ-G maddelerinin depresif grupla psikiyatrik grubu ayırıcı özelliklerinin olduğu belirlenmiştir.

Ölçeği Geliştirme Çalışmalarının Sonuçları: Depresyonda bilişsel kuram ve araştırmalar çoğunlukla kendine yönelik olumsuz ifadelerde yoğunlaşmıştır. Genişletilmiş ODÖ'yi olumlu ve nötr cümlelerin eklenmesi ile geliştirilmiş olan ve yeniden gözden geçirilmiş olan ODÖ-G belirlenmiştir. Regresyon analizi sonuçları, ODÖ-G maddelerinin ODÖ'ye göre depresyonu daha büyük bir varyansla yordadığını göstermiştir.

Bu araştırmanın amacı, Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler ölçeği'nin ODÖ-G (Automatic Thoughts Questionnaire ATQ-R) Türk lise öğrencileri için geçerlik ve güvenilirliği^ incelemektir.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Betimsel nitelikli olan bu araştırmanın evrenini 1996-1997 öğretim yılında İzmir il merkezindeki resmi liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, belirlenen genel liselerde öğrenim gören. 248 (%51)'i kız, 237 (%49)'si erkek olmak üzere toplam 485 lise öğrencisi oluşturmuştur. Örneklem dahil edilen öğrencilerin yaş aralığı 15-18 olup, yaş ortalaması $\bar{X} = 16.58$ ($SS = .95$)'dir.

Veri Toplama Araçları

Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ): Beck ve arkadaşları (1961) tarafından geliştirilen. Beck Depresyon Envanteri (BDÖ) depresyon çalışmalarında en sık kullanılan kendini değerlendirme türü bir ölçektir, ölçekten alınabilecek puanlar 0-63 arasında değişmektedir. Bu araştırmada da 15-18 yaş ranjı gösteren lise öğrencilerinin depresyon düzeyini ölçmek amacıyla depresyon belirlilerini geçerli ve güvenilir düzeyde ölçtüğü kabul edilen Beck Depresyon ölçeği (Hisli 1989) kullanılmıştır. Çalışmada 9 ve 9'un altında alınan puanın depresif olmayan, 10 ve 16 olarak alınan puanın orta derecede depresif, 17 ve üstü olarak alınan puanın normalin üstünde depresif grupları belirlemesi esas alınmıştır.

Sürekli Kaygı Envanteri (STAI- T): Araştırmada öner ve Le Compte (1977) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve standardizasyonu yapılmış olan STAI durumluluk - sürekli kaygı envanterinin Sürekli Kaygı formu (A-Trait) kullanılmıştır. 20 maddeden oluşan STAI-T. bireylerin kendilerini genellikle nasıl hissettiklerini anlatan bir kendini değerlendirme ölçeğidir- Ölçekten elde edilen toplam puan 20 - 80 arasında değişebilmektedir.

Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ-G): Çalışmada öğrencilerin otomatik düşüncelerinin oluşum sıklığını ölçmek amacıyla Kendall, Hovvard ve Hays (1989) tarafından geliştirilmiş olan Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler ölçeği ODÖ-G (Automatic Thoughts Questionnaire-Revised ATQ-R) kullanılmıştır. Ölçeğin ilk hali olan ve Hollon, Kendall (1980) tarafından geliştirilmiş olan 30 maddelik Olumsuz Otomatik Düşünceler ölçeğinin (Automatic Thoughts Questionnaire ATO-30) çeviri ve geçerlik-güvenirlik çalışması Hisli (1990) ve Aydın, Aydın (1990) tarafından yapılmıştır

Uygulama ve Analiz:

Araştırma iki aşamada gerçekleştirilmiştir, ölçeğin dil geçerliği çalışmasında, İzmir il merkezinde bulunan İngilizce eğitim yapan, üç özel liseye devam eden 160 öğrenciye ODÖ-G ölçeğinin ilk formu verilmiştir, ölçeğin son şekli oluşturulduktan sonra, İzmir il merkezindeki devlet okullarında orta öğretim okullarında öğrenim gören ve sosyo-ekonomik düzey bakımından yüksek, orta ve düşük olmak üzere belirlenen 6 devlet okulundaki gönüllü öğrencilere. Sürekli Kaygı Envanteri (STAI-T), Beck Depresyon ölçeği (BDÖ) ve Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler Ölçeği (ODÖ-G) birlikte uygulanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS paket programı ile değerlendirilmiştir. Analizler, Faktör Analizi, Pearson Çarpım Momenti Korelasyon Katsayısı' ve "t" testi istatistiksel yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

ODÖ-G'nin, geçerlik çalışması: çeviri geçerliği, birlikte geçerlik, yapı geçerliği, faktör analizi ve ayırıcı geçerlik yöntemleriyle saptanmıştır. Güvenirlik çalışması: iç tutarlık ve iki yarım test yöntemleriyle saptanmıştır.

ODÖ-G'nin Geçerlik Çalışması

Çeviri Çalışması ve Dil Geçerliği: Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler ölçeği ODÖ-C'nin ilk hali olan ODÖ-30'un (Hollon ve Kendall, 1980) Türkçe'ye çeviri çalışması Hisli (1990) Aydın ve Aydın (1990) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada Kendall Hovvard Hays (1989) tarafından geliştirilmiş olan ODÖ-G'nin 10 olumlu ifadesi psikoloji alanında eğitim görmüş iki uzman tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu Çeviriler daha sonra İngilizce okutmanı olan iki uzmanın görüşüne

sunulmuştur. Sonuç olarak her bir madde için en uygun çeviri benimsenmiştir. Geri çeviri (back translation) yapmak amacıyla, aynı maddelerin Türkçe çevirileri İngilizce bilen başka bir uzman tarafından yeniden İngilizceye çevrilmiş ve dil geçerliği çalışması için ilk form belirlenmiştir, ölçeğin 40 maddesi ^{1.0} olumsuz ve 10 olumlu ifade'nin özgün sırası değiştirilerek ODÖ-G nin 4 ayrı formu oluşturulmuştur.

Örneklem: Bu çalışmada, İngilizce eğitim yapan İzmir özel Amerikan Lisesi ve İzmir Özel Türk Lisesi'nde okuyan 15-18 yaşları arasındaki toplam 160 öğrenci (80 kız ve 80 erkek) uygulamaya dahil edilmiştir.

Türkçe formun dil geçerliğinin sınanmasında ODÖ-G'nin 4 ayrı formu kullanılmıştır. 4 deneysel form: kod A formu özgün İngilizce form. kod B formu geliştirilen Türkçe form, kod C formu ve Kod D formlarının yarısı Türkçe ve İngilizce olan maddelerden oluşmuş karışık dil formunu göstermektedir. Kod C'de İngilizce olan maddeler, kod D'de Türkçe, kod C'de Türkçe olan maddeler kod D'de İngilizce olarak ifade edilmiştir. Bu dört deneysel form. Seçkisiz yöntemle 4 kız ve 4 erkek öğrenci grubuna uygulanmıştır. Üç hafta sonra ölçüklerin tümünü ya da bir kısmını ilk kez Türkçe olarak alanlara İngilizce form İngilizce alanlara da Türkçe form verilerek her ölçükün İngilizce ve Türkçe olmak üzere iki kez ve iki dilde uygulanması sağlanmıştır.

Türkçeleştirilen ölçeğin (10 olumlu ifade ve Türkçe'ye çevirisi Hisli (1990) tarafından yapılmış olan 30 olumsuz ifadenin yeterliğini saptamak amacıyla İngilizce ve Türkçe formları I arasındaki anlam eşdeğerliğine bakılmıştır. Bu nedenle öğrencilerin İngilizce örneklerden (40 madde için) aldıkları otomatik düşünce puanlarıyla Türkçe ölçekten aldıkları otomatik düşüncel puanları karşılaştırmıştır. Bu çalışmanın temel beklentisi Türkçe ve İngilizce formlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı farkların bulunmayacağı şeklindedir. Oluşturulan deneysel grupların toplam ve cinsiyete göre formlardan aldıkları ortalama ve standart sapmalarının birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada Türkçe ve İngilizce test maddelerinin ortalamaları arasında fark olup olmadığının araştırılması için Form A ve Form B'lerin ayrı ayrı ortalamaları ile karma dil (Form I C ve Form D) formlarındaki t testi ile analiz edilmiştir (Tablo I).

Tablo 1: ODO-G'nin Türkçe ve İngilizce Maddelerinin Puan Ortalaması, Slandort Sapma ve I- Değerleri

Cinsiyet	Madde dili	N	X	SS	t değeri
Kızlar	Türkçe	80	85.12	21.46	.01
	İngilizce	80	85.08	21.31	
Erkekler	Türkçe	80	83.71	21.82	.21
	İngilizce	80	82.95	22.16	
Toplam	Türkçe	160	84.83	21.68	.12
	İngilizce	160	84.03	21.89	

Tablo 1 incelendiğinde, iki grup arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu bulgular çalışmanın temel beklentisine uymaktadır. Böylece Türkçeleştirilmiş ODÖ-G'nin İngilizce aslından farklı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Birlikte Geçerlik (Benzer ölçek Geçerliği)

Otomatik Düşünceler ölçeğinin Birlikte geçerliğini incelemek için, öğrencilerin Otomatik Düşünceler ölçeğinden ve Beck Depresyon Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki düzeyine bakılmıştır. Ayrıca Sürekli Kaygı Ölçeği (A-TRAIT) arasındaki ilişki düzeyi de Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Lise Öğrencilerinin Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Elde Edilen Korelasyon Katsayıları

Ölçekler	ODÖ-G	BDÖ	A-TRAIT
ODÖ-G	1	.70	.61
BDÖ		1	.51

P<.001

Tablo 2'de görüldüğü gibi, Otomatik Düşünceler ölçeği ile Beck Depresyon Ölçeği arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.70$, $p <.001$), Otomatik Düşünceler ölçeği ile Sürekli Kaygı ölçeği arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır ($r=.61$ $p<.001$). Beck Depresyon ölçeği ile Sürekli Kaygı ölçeği arasındaki ilişki ($r=.51$, $p<.001$) olarak bulunmuştur. Bu ilişki düzeyi de pozitif ve anlamlıdır.

Olumsuz Otomatik Düşünceler ölçeği (ODÖ) ile BDÖ arasındaki korelasyon katsayısına ilişkin literatürdeki çalışma sonuçlarının bu araştırmanın bulgularıyla benzer olduğu görülmüştür: Aytar (1987)'in. 50 depresif hasta ile yaptığı çalışmada depresyonun BDÖ ile ODÖ korelasyonu $r = .77$, kontrol grubunun ise $r = .78$ olarak bulunmuştur. Aydın (1988)'in çalışmasında, ODÖ'nin üniversite öğrencileri için geçerlik güvenilirlik çalışmasında, BDÖ ile ODÖ arasındaki korelasyon katsayısının $r = .70$ olduğu görülmüştür. Yeniçeri (1987)'nin, 124 öğrenci üzerindeki yaptığı çalışmada BDÖ ve ODÖ arasındaki korelasyonu $r = .67$ ($p<.001$) olarak bulunmuştur. Hisli (1990)'nin; üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada BDÖ ile ODÖ arasındaki korelasyon $r = .75$ ($p<.001$) olarak bulunmuştur.

Yurt içinde yapılan çalışmalardan elde edilen BDÖ ile ODÖ arasındaki korelasyonun .67 ile .78 arasında değiştiği görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen BDÖ ile ODÖ arasındaki korelasyon değerinin, literatürde yer alan bulgularla tutarlı olduğu söylenebilir.

Yurt dışında. ODÖ'nün geçerliğine ilişkin olarak yapılan çalışmalarda da benzer korelasyonlara rastlanmaktadır. Garber, Weis ve Shanley (1993), 688 ergen üzerinde yaptıkları çalışmada BDÖ ile ODÖ arasındaki korelasyonu $r = .83$ olarak belirlemişlerdir. Hollon, Kendall ve Lumry (1986) depresif olan ve olmayan grupla yaptıkları çalışmada. BDÖ ile ODÖ arasındaki korelasyonu $r = .83$ olarak bulmuşlardır. Kauth ve Zettle (1990)'in, ergenlerle yaptıkları çalışmada BDÖ ve ODÖ arasında korelasyon katsayısını $r = .80$ ($p<.001$) olarak buldukları görülmüştür.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular konu ile ilgili olarak yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çalışmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 3: Kız ve Erkek Öğrencilerin Otomatik Düşünceler ölçeği, Beck Depresyon ölçeği ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden Elde Edilen Korelasyon Katsayıları

Ölçekler **ODÖ-G** **BDÖ** **A-TRAIT**

ODÖ-G	Kız	.68**	.641
Erkek		.66***	.58***
BDÖ	Kız		.54***
Erkek			.48***

***p<001

Tablo 3'de. kız ve erkek öğrencilerin. Otomatik Düşünceler ölçeği ve Beck Depresyon ölçeği ile gösterdiği ilişki düzeyi kızlar için ($r=.68, p <.001$) ve erkekler için ($r=.66, p <.001$) pozitif ve anlamlı olarak bulunmuştur. Otomatik Düşünceler ölçeği ile Sürekli Kaygı Ölçeği arasındaki ilişki düzeyi kızlar için ($r=.64, p <.001$), erkekler için ($r=.58, p <.001$) pozitif ve anlamlıdır. Beck Depresyon ölçeği ile Sürekli Kaygı ölçeği arasındaki ilişki kızlar için ($r=.54, p <.001$) erkekler için ($r=.48, p <.001$) pozitif ve anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar Otomatik Düşünceler ölçeğinin Birlikte geçerliğinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.

Geliştirilmiş Otomatik Düşünceler Ölçeğinin (ODÖ-G) yapı geçerliği, depresif ve depresif olmayan öğrencilerden elde edilen puan ortalamaları arasındaki farklar t-testi ve faktör analizi ile incelenmiştir. Her iki gruptaki öğrencilerin ODÖ-G'den aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları ile ortalamalar arası farka ilişkin sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Depresif ve Depresif Olmayan Öğrencilerin Otomatik Düşünceler Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları ile Ortalamalar Arası Farka İlişkin t-Değerleri

Gruplar	X	SS	t
Depresif n=171	107.22	2242	15.29***
Depresif olmayan n=15	73.82	15.83	

tablo 4' de görüldüğü gibi depresif ve depresif olmayan grup ortalamaları arası fark .001 düzeyinde anlamlıdır. Bu anlamlı fark ODÖ-G'nin depresyon düzeyini belirlemede ayırıcı tanı özelliğini taşıdığını göstermektedir.

Ayırıcı Geçerlilik

BDÖ puanlarına göre, 9'un altında puan alan öğrencilerin depresif olmayan, 17 ve üstü puan alan öğrencilerin ise depresif grup olarak belirlenmesiyle oluşan iki grubun Otomatik Düşünceler Ölçeği'nin her bir maddesinden alınan puan ortalamalarının karşılaştırılması da ölçeğin geçerliğine ilişkin bilgi vermektedir. Tablo 5 'de, Geliştirilmiş otomatik düşünceler ölçeğinden depresif ve depresif olmayan grubun, ölçeğin tek tek maddelerinden alınan puan ortalamalarının, t-değerine bakılmıştır. Yapılan t-testi analizi sonucunda tüm maddeler bu iki grubu anlamlı düzeyde ayırt edebilmiştir. Bu sonuçlara göre ODÖ-G'nin tüm maddelerinin ayırıcı geçerliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Faktör Analizi

Bu çalışmada faktör analizi işlemleri iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada tüm örneklem üzerinde bir faktör analizi yapılmış, daha sonra depresif ve depresif olmayan öğrenci grupları üzerinde faktör analizi tekrarlanmıştır. ODÖ-G'nin orijinal yapısının bu örneklemdaki öğrenci grubu için geçerli olup olmadığının görülebilmesi için ana bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax dönüştürülmesine göre yapılan faktör analizinde tüm gruplar için, toplam varyansın % 52,1'ini açıklayan 8 faktör elde edilmiştir. (tablo 6) Faktör yüklerinde .30 değeri kriter olarak seçildiğinde bu faktörlerin toplam varyansının %41'ini açıklayan 4 faktöre indirgenebileceği görülmüş ve yeni bir analiz ile veriler 4 faktörlü çözüme zorlanmıştır. Birinci faktör 17 maddeden oluşur ve açıklandığı toplam varyans %26,8'dir. Bu faktörü oluşturan maddelerin anlamlarına bakılınca toplam olarak, olumsuz benlik kavramına, başarısızlık ve umutsuzluk belirtilerine işaret ettikleri görülmüştür. Bu nedenle bu faktör "olumsuz benlik kavramı" olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör 10 maddeden oluşmakta ve toplam varyansının %6.6'sını açıklamaktadır. Bu faktörü oluşturan maddelerin anlam yüklerine bakıldığında toplam olarak olumlu benlik kavramına işaret ettikleri görülmüş ve "olumlu benlik kavramı" olarak isimlendirilmiştir. Üçüncü faktör 8 maddeden oluşmuştur: açıkladığı varyans %4.2'dir. Bu faktör "yalnızlık ve umutsuzluk" olarak isimlendirilmiştir. Dördüncü faktör ise 6 maddeden oluşmuştur. Açıkladığı toplam varyans %3.4'dür. Bu faktör "kişisel uyumsuzluk" olarak isimlendirilmiştir.

Depresif ve Depresif Olmayan Grupların Faktör Analizi

Daha önceki çalışmalarda BDÖ'nün kesme noktaları dikkate alınarak (Hisli, 1988) 9'un altında ve 17'nin üzerinde puan alan öğrenciler ayrılarak oluşturulan "depresif ve depresif olmayan" gruplara faktör analizi uygulanmıştır. Bu çalışmada, ODÖ-G'nin faktör yapısı ana- bileşenler yöntemi ve varimax dönüştürmesine göre incelenmiştir. Buna göre her iki grup için, depresif grupta toplam varyansın %64.6'sını açıklayan 13 faktör ve depresif olmayan grupta toplam varyansın %67'ini açıklayan 13 faktörün varimax rotasyonu sonrası yükleri ve açıkladıkları varyans yüzdeleri sonuçları her iki grupta farklı bulunmuştur. Bu sonuç ODÖ-G ölçeğinin her iki grubu ayırmada yeterli olduğunu gösterir niteliktedir (Tablo 7 ve Tablo 8).

ODÖ-G'nin Güvenirlik Çalışması:

İç-Tutarlık ve İki Yarı-Test Güvenirliği

Lise öğrencileri için ODÖ-G'nin güvenirlik çalışması, iç tutarlık ve iki yarım test yöntemleriyle sınanmıştır. İç tutarlık ile ilgili incelemelerde, araştırma grubunun Otomatik Düşünceler ölçeğindeki maddelere verdikleri yanıtlardan, ölçekteki her maddenin, ölçekten elde edilen toplam puan ile ilişkisi belirlenmiştir, ölçeğin tümü için bulunan Cronbach alfa ve madde- toplam korelasyon katsayıları ve iki yarım test güvenirlik katsayıları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Otomatik Düşünceler Ölçeğinden Elde Edilen Cronbach Alfa ve Madde-Toplam ve İki Yarım- Test Korelasyon Katsayıları

Ölçek	Cronbach-Alfa Korelasyon Katsayısı	Madde toplam korelasyon katsayısı	İki Yarım test güvenilirlik katsayısı
ODÖ-G	.92***	.29* .62***	.82***

Tablo 9' da görüldüğü gibi. ölçeğin Cronbach alfa katsayısı ($r=.92$, $pc.OOI$) oldukça yüksek bir değerdedir. Deneklerin ölçeğin her bir maddesinden aldıkları puanlarla tüm ölçekten aldıkları puanlar arasındaki madde-toplam korelasyonu (item-total correlations) katsayılarının. .29 ($p < .05$) ile .62 ($p < .001$) arasında değiştiği görülmüştür. Deneklerin, ölçekteki tek ve çift maddelere verdikleri tepkilerden elde edilen iki yarım test güvenilirlik katsayısı $r=.82$ ($p < .001$) olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değer de oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular ODÖ-G'nin lise öğrencileri için güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğu kanısını geliştirmektedir.

Ülkemizde ve yurtdışında ODÖ'nin güvenilirliğine ilişkin bulgular benzer sonuçlar vermiştir. Hisli (1990), 345 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada ODÖ'nün güvenilirlik ölçümleri için Cronbach alfa katsayısını $r = .93$, iki yarım test güvenilirlik katsayısını $r = .91$ ($ğ < .001$) ve madde-toplam korelasyon katsayısını .36 ve .69 arasında değişen değerlerde bulmuştur. Aydın (1988), 57 depresif tanısı almış hasta ile ODÖ'nün geçerlik güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Çalışmada Cronbach alfa $r = .95$ ve madde-toplam korelasyon katsayılarının .37 ve .85 arasında değiştiği belirlenmiştir. Hisli (1990)'nin Almanya'dan dönüş yapan uyumlu ve uyumsuz öğrencilerle yaptığı çalışmada Cronbach alfa katsayısının $r=.93$. iki yarım test güvenilirlik katsayısının $r = .87$ ve madde- toplam korelasyon katsayısının. 20 - .69 aralığında olduğu belirlenmiştir.

Hollon ve Kendall (1980) 312 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada ODÖ için ilk yarım test güvenilirliğini $r = .97$ ($pc.001$); alfa güvenilirlik katsayısını $r = .96$ ($pc .OOI$); ve madde- toplam korelasyonunu .47 ve .78 arasında değişen değerlerde saptamıştır. Dobson ve Breiter (1983) 456 üniversite öğrencisinden elde edilen. Cronbach alfa güvenilirlik katsayısını kızlar için $r = .95$, erkekler için $r = .96$ olarak bulmuştur. Aynı çalışmada ODÖ ile BDÖ ile kriter geçerliği $r = .62$ olarak açıklanmıştır. Harrell ve Ryon (1983) 114 kişilik hasta grubunda elde edilen sonuçlara göre. iki yarım test güvenilirliğinin $r = .96$. Cronbach alfa'nın $r=.96$ olduğunu, madde- toplam korelasyonunun ise. 56 ve .91 arasında değiştiğini belirlemişlerdir. Garber, Weiss ve Shanley (1993). 688 ergenle yaptıkları çalışmada. ODÖ'nün Cronbach alfa değerini $r = .96$ olarak bulmuşlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, bu çalışmada elde edilen bulgulara dayanarak. ODÖ-G'nin Tür Formu'nun geçerlik ve güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir, ölçeğin geçerli ilişkin bulgular, ölçeğin depresif tanısı almış deneklerle, depresif olmayan denekleri birbirinden anlamlı düzeyde ayırdığını göstermiştir. Faktör analizi sonuçları her iki grupta farklı bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin her iki grubu ayırmada yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geçerliği, benzer ölçek geçerliği, yapı geçerliği ve ayırıcı geçerliğe ilişkin bulgular ise ölçeğin orijinal ölçekle tutarlık içinde olduğunu göstermektedir, ölçeğin, kriter ölçekler olan, Beck Depresyon ölçeği ve Sürekli Kaygı ölçeği ile olan birlikte geçerliğinin kabul edilebilir düzey olduğu bulunmuştur. Aracın iç tutarlık katsayısı ile iki yarı test güvenilirlik katsayılarının yük olması, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğuna işaret etmektedir. ODÖ-G'nin, geçerli güvenilirlik

çalışmasının diğerk araştırmalarda değişik yaş gruplarında ve karşılařtırılmalđ örneklem gruplarında yapılarak desteklenmesi gerekebilir.

Lise öğrencilerinin olumsuz otomatik düşünceleri, bu araştırmada ele alınmayan; yaş, sosyo-ekonomik düzey, anne-babanın eğitim düzeyi, ana-baba tutumları gibi değişkenler açısından ele alınarak incelenebilir.

Son olarak, çağdaş depresyon kuramlarından, Beck'in bilişsel kuramđ ve kuramdaki bilişsel çarpıtmaları ele alan, geliştirilmiş otomatik düşünceler ölçeğinin (ODÖ-G) farklı örneklem gruplarında ve klinik uygulamalarda da kullanılabilirliğinin araştırılması önerilmektedir.

Tablo 5: Lise Öğrencilerinin ODO-G Maddelerinin Ayırıcı Geçerliği

Depresif Olmayan			Depresif			
BDO < 9 n = 152			BDÖ >17 n=171			
Maddeler	X	SS	X	SS	t	
1	1.35	0.53	2.06	1.05	7.74	***
2	1.29	0.62	1.84	0.93	6.31	***
3	2.79	1.23	3.54	1.16	5.53	***
4	1.83	0.73	2.56	1.11	7.04	***
5	1.94	0.85	3.19	1.32	10.20	***
6	2.02	0.90	2.51	1.08	4.45	***
7	2.19	0.96	3.26	1.22	8.74	***
8	1.65	1.08	2.27	1.24	4.80	***
9	2.22	1.29	3.25	1.57	6.49	***
10	2.33	1.08	2.79	1.32	3.42	***
11	1.46	0.64	2.24	1.24	7.17	***
12	1.97	0.86	3.08	1.28	9.23	***
13	2.51	1.12	3.09	1.23	4.41	***
14	1.75	0.70	2.52	1.20	7.17	***
15	1.64	0.87	2.72	1.25	9.05	***
16	2.16	1.14	3.08	1.38	6.53	***
17	1.47	0.90	2.13	1.20	5.60	***
18	1.74	0.86	2.59	1.22	7.31	***
19	1.70	0.88	2.86	1.38	9.07	***
20	2.30	1.20	3.31	1.27	7.31	***
21	2.23	1.24	3.27	1.46	6.94	***
22	1.76	0.88	2.42	1.10	5.97	***
23	1.28	0.67	2.29	1.30	8.92	***
24	2.33	1.24	2.72	1.33	2.74	***
25	1.24	0.63	1.85	1.18	5.92	***
26	1.41	0.87	2.58	1.56	8.46	***
27	1.48	0.78	2.27	1.18	7.13	***
28	2.24	1.07	3.41	1.26	8.99	***
29	1.29	0.62	2.35	1.26	9.76	***
30	1.61	0.82	2.88	1.23	11.09	***
31	1.59	0.76	2.48	1.19	8.07	***
32	2.76	2.56	3.34	1.31	2.51	*
33	1.34	0.61	2.09	1.08	7.73	***
34	1.55	0.85	2.26	1.17	6.27	
35	2.17	0.89	3.48	1.17	11.30	***
36	1.45	0.81	2.15	1.29	5.94	***
37	2.86	1.20	3.45	1.27	4.30	***
38	1.61	1.01	2.44	2.90	3.51	***
39	2.02	0.96	2.46	1.24	3.59	***
40	1.58	0.78	2.38	1.16	7.36	***

Tablo 6: ODÖ-G Maddelerinin Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Açıklama yüzdesi R ²	Maddelerin Aldığı Yükler
<i>Faktör I: Olumsuz Benlik Kavram</i> %26.8		
31	Başarısızım.	.68
33	Hiçbir zaman başaramayacağım ¹	.68
34	Kendimi çok çaresiz hissediyorum	.61
29	Hayatta hep kaybetmeye mahkumum.	.57
38	Geleceğim kasvetli	.57
39	Hiç değmez	.55
4	Neden hiç başarılı olamıyorum	.53
40	Hiçbir şeyi bitiremiyorum	.53
27	Ne zorum var benim.	.46
35	Bir şeylerin değişmesi gerek	.42
17	.Artık dayanamayacağım	.39
II	Öyle güçsüzüm ki...	.46
12	Hayatım istediğim gibi gitmiyor	.40
19	Neyim var benim.	.46
22	Hiçbir şeye yetişemiyorum.	.42
30	Hayatım karmakarışık	.56
36	Bende mutlaka bir bozukluk olmalı.	.48
<i>Faktör II: Olumlu Benlik Kavramı</i> %6.6		
13	Her şeyi başarabilirim	.61
24	Aklıma koyduğum her şeyi yapabileceğime güveniyorum.	.61
3	Kendimle gurur duyuyorum.	.60
10	Her ne olursa olsun üstesinden gelebileceğimi biliyorum	.56
32	İşte bu harika..	.54
37	Birçok insandan daha şanslıyım.	.43
7	Kendimi iyi hissediyorum	.58
28	Kendimi çok mutlu hissediyorum.	.66
16	Şu anda iyiyim.	.54
20	Rahatım yerinde.	.63
<i>Faktör III: Yalnızlık ve Umutsuzluk</i> %4.2		
18	.Ank hiçbir şeyin tadı kalmadı.	.60
5	Beni hiç kimse anlamıyor.	.58
21	Keşke başka bir yerde olsaydım	.52
18	Bir türlü harekete geçemiyorum.	.41
1	Tüm dünya bana karşıymış gibi geliyor	.39
14	Kendimi düş kırıklığına uğrattım.	.36
19	Neyim var benim.	.42
6	Başkalarını düş kırıklığına uğrattığım oldu.	.44
<i>Faktör IV: Uyumsuzluk ve Pişmanlık</i> %3.4		
9	Keşke daha iyi bir insan olsaydım.	.60
2	Ben hiçbir işe yaramam.	.53
8	Devam edebileceğimi sanmıyorum	.46
23	Kendimden nefret ediyorum	.46
25	Değersiz bir insanım	.47
26	Keşke birden yok olabilseydim.	.39

Tablo 7: Depresif Grubun Faktörleri ve Faktör Yükleri

Madde no	Maddeler	Açıklama Yüzdesi R ²	Maddelerin Aldığı Yükler
31	<i>Faktör I (toplam açıklama yüzdesi 21.2)</i>	.75	
4	<i>Başarısızım</i>	.68	
34	Neden hiç başarılı olamıyorum	.67	
33	Kendimi çok çaresiz hissediyorum	.65	
30	Hiçbir zaman başaramayacağım	.37	
	Hayatım karmakarışık		
28	<i>Faktör U (toplam açıklama yüzdesi 6.8)</i>	.76	
16	Kendimi çok mutlu hissediyorum.	.71	
20	Şu anda iyiyim	.68	
7	Rahatım yerinde	.60	
3	Kendimi iyi hissediyorum.	.54	
32	Kendimle gurur duyuyorum.	.51	
	İşte bu harika		
5	<i>Faktör III (toplam açıklama yüzdesi 5.3)</i>	.73	
15	Beni hiç kimse anlamıyor	.73	
18	Artık hiçbir şeyin tadı kalmadı	.49	
12	Bir türlü harekete geçemiyorum.	.35	
	Hayatım istediğim gibi gitmiyor		
23	<i>Faktör / V (toplam açıklama yüzdesi 3.9)</i>	.72	
25	Kendimden nefret ediyorum.	.70	
36	Değersiz bir insanım	.57	
11	Bende mutlaka bir bozukluk olmalı	.44	
	Öyle güçsüzüm ki...		
35	<i>Faktör V (toplam açıklama yüzdesi 3.7)</i>	.76	
21	Bir şeylerin değişmesi gerek	.50	
22	Keşke başka bir yerde olsaydım	.46	
40	Hiçbir şeye yetişemiyorum	.43	
	Hiçbir şeyi bitiremiyorum		
2	<i>Faktör VI (toplam açıklama yüzdesi 3.6)</i>	.74	
13	Ben hiçbir işe yaramam.	.39	
	Herşeyi başarabilirim.		
10	<i>Faktör VII (toplam açıklama yüzdesi 3.1)</i>	.83	
17	Her ne olursa olsun üstesinden gelebileceğimi.	.34	
	biliyorum		
	Artık dayanamayacağım		
38	<i>Faktör VIII (toplam açıklama yüzdesi 3.0)</i>	.54	
29	Geleceğim kasvetli	.60	
26	Hayatta hep kaybetmeye mahkumum.	.41	
	Keşke birden yok olabilseydim		
6	<i>Faktör IX (toplam açıklama yüzdesi = 3.0)</i>	.71	
14	Başkalarını düş kırıklığına uğrattığım oldu.	.56	
	Kendimi düş kırıklığına uğrattım		
39	<i>Faktör X (toplam açıklama yüzdesi - 2.8)</i>	.68	
1	<i>Hiç değmez</i>	.54	
24	Tüm dünya bana karşıymış gibi geliyor	.47	
	Aklıma koyduğum herşeyi yapabileceğime		
	güveniyorum		
37	<i>Faktör XI (toplam açıklama yüzdesi 2.8)</i>	.79	
9	Birçok insandan daha şanslıyım	.50	
	Keşke daha iyi bir insan olsaydım		
19	<i>Faktör XII (toplum açıklama yüzdesi 2.7)</i>	.62	
27	<i>Neyim var benim.</i>	.58	
	<i>Ne zorum var benim.</i>		
8	<i>Faktör XIII (toplam açıklama yüzdesi 2.6)</i>	.82	
	<i>Devam edebileceğimi sanmıyorum.</i>		

Tablo 8: Depresif Olmayan Grubun Faktörleri ve Faktör Yükleri

28	<i>Faktör I (Toplam varyans açıklama yüzdesi 20. V)</i>	.73
20	Kendimi çok mutlu hissediyorum.	.72
7	Rahatım yerinde Kendimi iyi hissediyorum.	.67
10	Her ne olursa olsun üstesinden gelebileceğimi.	.63
3	biliyorum.	.57
13	Kendimle gurur duyuyorum.	.57
24	Herşeyi başarabilirim	.56
37	Aklıma koyduğum herşeyi yapabileceğime.	.50
	güveniyorum	
	Birçok insandan daha şanslıyım.	
35	<i>Faktör II (Toplam varyans açıklama yüzdesi 8.3)</i>	.69
22	Bir şeylerin değişmesi gerek	.68
30	Hiçbir şeye yetişemiyorum	.61
12	Hayatım karmakarışık	.52
29	Hayatım istediğim gibi gitmiyor	.50
	Hayatta hep kaybetmeye mahkumum.	
36	<i>Faktör III (toplam varyans açıklama yüzdesi 5.1)</i>	.61
19	Bende mutlaka bir bozukluk olmalı	.60
18	Neyim var benim.	.55
23	Bir türlü harekele geçemiyorum.	.55
11	Kendimden nefret ediyorum.	.48
34	Öyle güçsüzüm ki...	.46
15	Kendimi çok çaresiz hissediyorum.	.43
	Artık hiçbir şeyin tadı kalmadı	
31	<i>Faktör IV (Toplam varyans açıklama yüzdesi 4.2)</i>	.70
33	<i>Başarisızım</i>	.65
4	Hiçbir zaman başaramayacağım	.54
	Neden hiç başarılı olamıyorum	
26	<i>Faktör V (toplam varyans açıklama yüzdesi 4.0)</i>	.69
25	Keşke birden yok olabilseydim	.58
21	Değersiz bir insanım.	.57
	Keşke başka bir yerde olsaydım.	
5	<i>Faktör VI (Toplam varyans açıklama yüzdesi 3.6)</i>	.71
1	Beni hiç kimse anlamıyor	.67
9	Tüm dünya bana karşıymış gibi geliyor	.75
8	<i>Faktör VII (Toplam varyans açıklama yüzdesi 3.5)</i>	.74
	Keşke daha iyi bir insan olsaydım.	
	Devam edebileceğimi sanmıyorum	
27	<i>Faktör VIII (Toplam varyans açıklama yüzdesi 3.3)</i>	.78
14	Ne zorum var benim.	.56
	Kendimi düş kırıklığına uğrattım.	
38	<i>Faktör IX (Toplam varyans açıklama yüzdesi 3.1)</i>	.73
40	<i>Geleceğim kasvetli</i>	.64
	<i>Hiçbir şeyi bitiremiyorum</i>	
16	<i>Faktör X (Toplam varyans açıklama yüzdesi 2.9)</i>	.76
17	Şu anda iyiyim.	.62
	Altık dayanamayacağım	
6	<i>Faktör XI (Toplam varyans açıklama yüzdesi 2.9)</i>	.80
	<i>Başkalarını düş kırıklığına uğrattığım oldu</i>	
32	<i>Faktör XII (Toplam varyans açıklama yüzdesi 2.8)</i>	.78
39	<i>İşte bu harika!</i>	.65
	<i>Hiç değmez.</i>	
2	<i>Faktör XIII (Toplam varyans açıklama yüzdesi 2.6)</i>	.78

KAYNAKLAR

- Aydın B, (1990), "Üniversite öğrencilerinde Depresyon, Bilişsel Çarpıtmalar ve Akademik Başarı", M Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı: 2, s.27-36
- Aydın G.. (1988). "Üniversite Öğrencilerinde Depresyon, Açıklama Biçimi ve Akademik Başarı İlişkisi", Psikoloji Dergisi, Cilt: 6. Sayı: 22. s. 6-13.
- Aydın. G . Aydın. 0.(1990), "Otomatik Düşünceler Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği". Psikoloji Dergisi,
Cilt 7. Sayı 24. s.51-57.
- Avtar. G . (1987). "Depresyondaki Bilişsel Bozuklukların Bilişsel Kuram Açısından İncelenmesi". Yayınlanmamış Doktora tezi, I.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi.
- Ayverdi. M. (1990). "Erken Ergenlik Dönemi Ergenlerinin Depresyon Düzeylerini Etkileyen Bazı Dış Etmenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Beck. A.T.. (1976), " Cognitive Therapy and The Emolional Disorders". International University Press.
New York.
- Bryson. S E . Pilon. D , (1984). "Sex Differences in Depression and the Method ol" Administering the Beck Depression Inventory". Journal ofClinical Psychology. Cilt 40, Sayı: 2, s. 529-534.
- Deal. S.L.. Williams. J.E., (1988), "Cognitive Distortions as Mediators Between Life Stress and Depression İn Adolescents", Adolescence, Cilt: 23, Sayı: 90, s. 478-490.
- Dem. J.. Teasdale, J.D.. "Negative Cognition and the Persistence of Depression", Journal of Abnormal
Psychology, Cilt: 97. Sayı: 1, s. 29-34. 1988.
- Dobson. K.S.. Breiler, HJ., (1983), "Cognitive Assesment of Depression". Journal of Abnormal
Psychology, Cilt: 92, Sayı. 1, s.107-109.
- Garber. J., Weiss. B.. Shanley, N.. (1993). "Cognitions. Depressive Symptoms, and Development in Adolescents". Cilt: 102, Sayı: 1. s.47-57.
- Harrell, T.H . Ryon. N.B., (1983), "Cognitive-Behavioral Assesment of Depression: Clinical Validation of the Automatic Thoughts Questionnaire Journal of Consulting and Clinical Psychology. Cilt 51,
Sayı 5. s.721-725.
- Hisli, N . (1989). "Beck Depresyon Envanterinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliği, Güvenirliği". Psikoloji Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 23. s. 3-13.
- Hisli, N. (1990), "Otomatik Düşünceler Ölçeğinin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliği ve Güvenirliği", V. Ulusal Psikoloji Kongresi. Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı (8. sayı), s.527-542.

Hollon, S.D., Kendall. P.C.(1980), "Cognitive Self-Statements in Depression: Development of an Automatic Thoughts Ouestionnaire", Cognitive Thearphy and Research. 4,383-395.

Hollon. S D . Kendall, P.C., Lumry, A., (1986), "Specificity of Depressotypic Cognitions in Clinical Depression", Journal of Abnormal Phychology, Cilt: 95, Sayı: I, s. 52-59.

Kauth. M.R.. Zettle. R.D., (1990). "Validation of Depression Measures in Adolescent Populations", Jou of Clinical Psychology, Cilt: 46, Sayı: 3, s. 291-295.

Kendall. P.C.. Howard, B.L.. Hays, R.C.. (1989), "Self Referenl Speech and Psychopathology: The Balance of Positive and Negative Thinking", Cognlive Therapy and Research, Cilt: 13, Sayı: 6, s 583-598.

Öner. N.. Le Compte. A.. (1983). "Süreksiz Durumluk/SUrekli Kaygı Envanteri El Kitabı", İstanbul Boğaziçi Yayınları

Sıva. N A. (1991), "Infertilite'de Stresle Başelme. Öğrenilmiş Güçlülük ve Depresyonun İnceleni Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi.

Sliles, Tore. C.. Gotestam. K.G., (1989), The Role of Aulomalic Negative Thoughts in the Development of Disforik Mood : An Analogue Experiment", Cognitive Therapy and Research. Cilt: 13. Sayı: 2, s, 161-170.55.

Şahin. N H . Şahin. N.. (1992), "Reliability and Validity of the Turkish Version of the Automatic Thou Ouestionnaire". Joumal ofClinical Pschology. Cilt: 48, Sayı: 3, s.334-340.

İ O. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi

y,l: 2000. Sayı 12. Sayfa : 109-114